

Unen veräjä on auki – Eeva-Liisa Mannerin perintöä äänilevyllä

Martta Tikka

Virtaavaa pianoa tukevat kontrabasso ja vaihteleva joukko perkussioita. Tenoriääntä säästää milloin joukko laulustemmoja, milloin haitari. Mehukkaissa soinnuissa viipyillään, ja jazz-tunnelmoinnit käyvät välillä kiihkeiksikin. Tällaisissa äänimaisemissa pyörii vuonna 2013 julkaistu albumi *Manner*, joka juhlistaa kirjailija Eeva-Liisa Mannerin runoutta.

Kappaleiden takana on neljän muusikon ryhmä: Sara Puljula bassossa, Janne Marja-aho soololauluissa, Jussi Tuurna pianossa ja Anna-Mari Kähärä taustalauluissa ja haitarissa. Lyömäsoittajan rooli lankeaa vuoroin itse kullekin, ja käväiseepä Kähärä muutamassa kappaleessa soittamassa myös koskettimia. Yhdestätoista kappaleesta hän on säveltänyt yhdeksän ja kaksi on Tuurnan käsialaa.

Albumin kappaleet saavat sanoitukseksensa Mannerin runoista. Ne on siirretty uuteen formaattiin lähes sellaisinaan: alkuperäisiin teksteihin verratessa löytää vain muutamia pieniä sanamuunnoksia ja säkeiden toistoja. Ensimmäisestä kokoelmasta otetut *Kadotetulle* ja *Riivaaja* heijastelevat runoilijan alkuvaiheen suoruutta ja kiihkeyttä. *Jäätynyt maise-ma*, *Kävely* ja *Kirkkaat aamut kohoavat* taas edustavat pehmeämpää, hetkeen ja luontokuvauksiin keskittynyttä Manneria. Mukana on myös kirjailijan filosofisempi, pohtivampi puoli. Se kuuluu erityisesti kappaleissa *Elämä liukuu pois joka hetki* ja *Siis unohtakaamme*.

Kun Mannerin tekstit kohtaavat Kähärän ja Tuurnan sävelkielet, syntyy harvinaislaatuinen kokemus. Sanojen taide välittyy kappaleiden melodisiin ja rytmillisiin rakenteisiin tavalla, jota on vaikea unohtaa. Otetaan tästä kaksi esimerkkiä.

Runo *Kadotetulle* on Mannerin ensimmäiseltä, vuonna 1944 julkaistulta kokoelmalta *Mustaa ja punaista*. Nimestä voi löytää viittauksen Karjalan väreihin, ja monissa kokoelman runoissa palataan-kin Viipuriin. Manner joutui lähtemään lapsuutensa kaupungista sotaa pakoon. *Kadotetulle* on teksti, jossa kaksi kaipausta – kodin ja rakkauden luo – yhdistyvät.

Tänä yönä taivas palaa
yllä kaupungin aution.
Sinun nimeäs kuiskaan salaa
– sinun hymysi poissa on.

Haitarin, basson ja pianon tiukka trio ohjaa konfliktintäyteiseen tilannekuvaan. Runominä muistelee hetkeä tutulla kadulla rakkaan kanssa. Nykyhetkessä molemmat on menetetty. Piano johtaa säkeistöjä edeltävää, alaspäin kulkevaa melodiasa. Sen toisteisuus ja suoranainen hakkaavuus palvelevat konfliktin teemaa. Tästä Piazzolla-henkisestä materiaalista nousee kuitenkin välillä liplattaviin piano-osuuksiin, kun minä muistelee parempia päiviään. Sana ja sävel kipuvat yhdessä todellisuudesta unelmaan ja takaisin.

Voi kaiken kadottamalla
myös olla onnellinen
Rakas – vanhan vaahteran alla
sua unessa suutelen.

Lopussa on uhmakas julistus unelman kantamisesta. Kappaleessa tätä päätöstä korostetaan kertaamalla viimeinen säkeistö ja lisäämällä solistille pitkä kantava säveliuku kohtaan ”vaahteran alla”. Toiston ja pidennetyn sävelen saa myös runon viimeinen sana, josta lauluminä pitää voimallisesti kiinni. Laulu yksinäisyydestä päättyy kosketukseen.

Toinen esimerkkikappale on saanut tekstinsä kokoelmasta *Orfiset laulut*. Vuonna 1960 julkaistussa kokoelmassa runoilija siirtyi tynempään kuvastoon ja runojen suurin draama saadaan päivittäistä elämänpiiriä kauempaa, antiikin Kreikan legendoista. Runo *Siis unohtakaamme* kertoo kuitenkin syyspäivän mielentilasta:

Puut luovuttavat syyskuun taakan
ja katsovat etäisyyksiin;
oi selvänäköisyyttä.
Valoa, tumma metsä, autius,
ja kaiken alla pohjaton ikävyys.

Tähän kappaleeseen astutaan hitaalla tangomaisella rytmillä. Haitari tekee soolopyrähdyksiä, basso ja piano luovat rytmipohjaa. Viipyily on kappaleen tunnelman kulmakivi, ja se kuuluu sekä hitaassa tahdissa että säkeiden toistoissa. Basson astelusta syntyvä mielikuva sopii saumattomasti runosta välittyvään liikekieleen: ”käykäämme kevyesti”, toteaa runominä.

Siis unohtakaamme, käykäämme kevyesti
läpi outojen aikojen, vaihtuvan hämärän,
syyspäivien havisevain ja tuntevan metsän
surua moittimatta. Se on meidän, ja yhä
lämmiin.

Kertosäkeistössä piano pääsee valloilleen. Toteamus ”siis unohtakaamme” on tässä kohden ilmaantuva suuri oivallus,

joka jättää tilaa ilmaville kuljetuksille. Sovitus ottaa enemmän tilaa, laajenee ja kukkii tähän tietouteen noustessaan. Laajuudestaan huolimatta sointikuva säilyttää keveytensä, jota tukee välisoitossa pianon lisäksi vihellys.

Solisti Janne Marja-aho tulkitsee osuvasti runojen kirjavat tunnelmat: ikävän, paheksunnan, mietiskelyn ja reippaan ilon. Tunne kulkee melodoiden läpi voimakkaana mutta luontevana. Marja-ahon musiikkiteatterimainen karisma istuu albumin muottiin täsmällisesti. Toki muillakin kokoonpanon osilla on tehtävänsä runojen elollistamisessa: piano pirskahtelee, basso mutisee hillitysti, ja haitari juttelee. Perkussiot kohisevat, taputtavat ja koputtelevat taustalle eloa.

Manner-albumi on pätevä tutustumiskierros Eeva-Liisa Mannerin runouteen ja sellaisena kulttuuriteko. Valittu tekstikavalkadi esittelee runoilijan lyyristä perintöä kiitettävästi: on hetkiin pysähtyvä pohdiskelevuus, johon sekoittuu toisinaan kaipausta, mutta myös piinattu raivo ja vimma. Puuttumaan jäävät runoilijan pidemmät ja abstraktimmat runot sekä humoristiset sanaleikkelyt, joista varsinkin lopputuotannon *Kamala kissa* -kokoelma (1976) tunnetaan. Albumille valituissa teksteissä on kuitenkin edustavasti läsnä Mannerin mystiikka, joka tiivistyy vuoden 1971 *Paetkaa purret kevein purjein* -kokoelmasta poimittuun tekstiin:

Unen veräjä on auki, ja yhä keräytyvät
eläinten tynnet laumat tammien alle.

Mannerin elämä ja tuotanto ovat täynnä rajamaita. Uni ja kuolema sekä muisto ja haave sekoittuvat toisiinsa. Eräänlainen välitila on myös runoilijan teksteistä koottu musiikkialbumi: sävel, rytmi ja sana kantavat kuulijan selittämättömään rauhaan.